

ГОВОРЯЩАЯ РЫБКА

АРМЯНСКИЕ СКАЗКИ,
МУДРЫЕ И ТЕПЛЫЕ

- перевод на русский язык
- словари и комментарии к тексту
- практические задания с ответами
- оригинальные иллюстрации
- аудиоприложение

ԽՈՍՈՂ ՋՈՒԿԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԵՔԻԱԹՆԵՐ՝ ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԵՎ ՋԵՐՄ

ГОВОРЯЩАЯ РЫБКА

Армянские сказки,
мудрые и теплые

ԽՈՍՈՂ ՁԿՆԻԿԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԵՔԻԱԹՆԵՐ՝
ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԵՎ ՋԵՐՄ

СРЕДНИЙ УРОВЕНЬ
ՄԻՋԻՆ ՄԱԿԱՐԴԱԿ

Составление, перевод, упражнения и словарь
Н. А. Чарчоглян

УДК 811.19
ББК 82.3
Г57

*Аудиоприложение приобретается отдельно
на сайте karo.spb.ru или по QR-коду на обложке книги*

Г57 Говорящая рыбка. Армянские сказки, мудрые и теплые / Перевод с армянского, составление, упражнения и словарь Н. А. Чарчоглян. — СПб : КАРО, 2025. — 192 с. : ил. — (Чтение с упражнениями).
ISBN 978-5-9925-2060-6.

В сборник вошли 10 армянских народных сказок и их художественные переводы на русский язык. Для удобства читателя каждая сказка сопровождается словарем и упражнениями для усвоения и тренировки употребления базовой и более сложной лексики, распространенных грамматических конструкций, устойчивых выражений.

Книга предназначена для тех, кто изучает армянский язык самостоятельно или с преподавателем, а также интересуется армянской культурой в целом. Рекомендуемый уровень владения армянским языком: В1-В2 и выше.

Армянский текст приводится в обработке известных армянских авторов. Составление, перевод, упражнения и словарь Н. Чарчоглян.

УДК 811.19
ББК 82.3

ISBN 978-5-9925-2060-6

© КАРО, 2025
Все права защищены

ПРЕДИСЛОВИЕ

Предлагаем вниманию нашего читателя десять армянских сказок, из которых первая больше похожа на притчу, пять можно назвать бытовыми сказками, а четыре — волшебными.

Тексты даны в обработке двух выдающихся армянских писателей Ованеса Туманяна и Степана Зоряна, известного артиста и мастера художественного слова Сурена Кочаряна и этнографа-фольклориста Тиграна Навасардяна.

Будучи частью культурного наследия, сказки отражают не только вековые традиции, житейскую мудрость, национальный юмор, но и душу народа. Героям армянских сказок (будь то царский сын или бедняк) присущи мудрость и милосердие. Эти черты обнаруживаются в умении находить верных союзников в минуту опасности и в проявлении великодушия по отношению к жертвам и врагам (сказки «Говорящая рыбка», «Азаран-Блбул»). Что касается героинь, то диапазон их образов достаточно широк: мудрые и недалекие, преданные и неверные, наивные и хитрые. Особую роль женщины в семье очень точно отражает фраза из сказки «Бессердечная жена»: «Если у тебя хорошая жена, не ходи на свадьбу, в твоём доме каждый день свадьба; а если у тебя жена плохая, не ходи в дом, где есть усопший, в твоём доме и так каждый день горе». В армянских сказках внимание часто акцентируется на семейных ценностях. Готовность жертвовать собой и совершать подвиги для спасения близких — характерная черта героя армянских сказок.

Главным героем волшебных сказок может быть кто угодно — бедняк, крестьянин, подмастерье, младший сын (ошибочно считавшийся в семье самым неудачливым из детей). Вступая в неравную схватку с потусторонними силами (многоголовыми дэвами, Чудищем, злым колдуном, чертом), он, благодаря личностным качествам, а также помощи друзей, обладающих сверхъестественными способностями и готовых служить добру, всегда оказывается победителем.

В бытовых сказках друг другу противопоставлены два типа людей: трудолюбивый и при этом смекалистый бедняк, с одной стороны, и жадный и лживый богач, с другой. Первому всегда удается перехитрить второго (сказка «Хозяин и слуга»).

Некоторые из имен героев армянских сказок стали нарицательными. Так, трусливых и никчемных людей, достигших власти незаслуженно, в народе называют «назарами» (сказка «Храбрый Назар»).

Для сказок разных народов и культур характерно пересечение сюжетов. В «Говорящей рыбке», например, помощник рыбака, пожалев пойманную рыбку, выпускает ее обратно в реку, как в «Сказке о рыбаке и рыбке», где старик, сжалившись над золотой рыбкой, поступает так же, отказываясь даже от обещанной награды. Райская птица Азаран-Блбул из одноименной сказки чудесным образом напоминает Жар-птицу, а верный конь Ало-Дино из той же сказки — преданного и доброго Конька-горбунка.

Армянские сказки традиционно начинаются с зачина: «Հինու է ի հինու...» («Жили-были...»). Символичной является и концовка сказок: «С неба упали три яблока: два для тех, кто слушал, одно — для рассказчика».

Народная мудрость, как известно, передается через пословицы и поговорки. В каждой из десяти сказок часто встречаются идиомы и крылатые выражения. Некоторые из них обобщают основную мысль сказки: «Сотвори добро и брось его в воду — оно не пропадет» («Говорящая рыбка») или «Не рой другому яму, сам в нее угодишь» («Хозяин и работник»).

В сказках немало атрибутов, присущих лишь армянской действительности (мейдан, дервиш, ашуг, зурна, саз, хурджин, духан, хаш, гата, трехи), а также названий географических объектов, находящихся на территории Армении или же в других странах, но имеющих, помимо общепринятых, армянские названия (Апаран, Парпи, Халеб, Тифлис). Каждому из них дается пояснение.

Книга построена следующим образом. Сначала дается сказка на языке оригинала. Все крылатые выражения и фразеологизмы приводятся в виде подстрочных сносок с вариативным переводом. К каждой сказке приложен словарь. После чего следует перевод сказки на русский язык. Вероятно, читателю будет удобно сначала ознакомиться с новыми для него словами и выражениями, затем приступить к чтению сказки, сверяясь с переводом.

Для того чтобы лучше запомнить текст и усвоить грамматику, к каждой сказке предлагаются упражнения различного характера. Ключи к упражнениям содержатся в конце пособия.

Сборник рассчитан на лиц, владеющих армянским языком на базовом уровне. Сказки можно читать самостоятельно или с преподавателем.

Приятного чтения!

переводчик и составитель
Нарине Александровна Чарчоглян

ԱՆԽԵԼՔ ՄԱՐԴԸ

Ժամանակին մի աղքատ մարդ կար. որքան աշխատում էր, որքան չարչարվում էր, միևնույն է աղքատ էր մնում:

Հուսահատված մի օր նա վեր կացավ, թե՛ պետք է գնամ գտնեմ Աստծուն, տեսնեմ՝ թե երբ պիտի պրծնեմ այս աղքատությունից, ու ինձ համար մի բան խնդրեմ:

Ճանապարհին մի գայլ պատահեց.

— Ո՛ր ես գնում, — հարցրեց գայլը:

— Գնում եմ Աստծու մոտ, — պատասխանեց աղքատը, — բան ունեմ ասելու:

— Դե որ¹ գնաս Աստծու մոտ, — ասեց գայլը, — ասա՛ մի սոված գայլ կա, գիշեր-ցերեկ ման է գալիս սար ու ձոր, ուտելու բան չի գտնում, ասա՛ մինչև ե՛րբ պիտի սոված մնա. որ ստեղծել ես, ինչո՞ւ չես կերակուր հասցնում:

— Լա՛վ, — ասեց մարդն ու շարունակեց ճանապարհը:

Շատ գնաց թե քիչ, պատահեց մի գեղեցիկ աղջկա:

— Ո՛ր ես գնում, եղբա՛յր, — հարցրեց աղջիկը:

— Գնում եմ Աստծու մոտ:

— Երբ որ Աստծուն տեսնես, — խնդրեց գեղեցիկ աղջիկը, — ասա՛, այսպիսի մի աղջիկ կա՛ երիտասարդ, առողջ, հարուստ, բայց չի կարողանում զգալ իրեն բախտավոր, ի՞նչ է նրան սպասում:

— Կասեմ, — խոստացավ ճամփորդն ու գնաց.

Գնալով պատահեց մի ծառի, որ թեև ջրափին էր կանգնած, բայց չոր էր:

— Ո՛ր ես գնում, ա՛յ ճամփորդ, — հարցրեց չոր ծառը:

— Գնում եմ Աստծու մոտ:

¹ դե որ — ну если

— Դե կանգնի՛ր, մի երկու խոսք էլ ես ասեմ, — խնդրեց չոր ծառը, — Աստծուն կասես՝ այս ի՞նչ բան է. ծնվել եմ այս պարզ ջրի ափին, բայց ամառ-ձմեռ չոր եմ մնում. ե՛րբ պիտի ես էլ կանաչեմ:

Այս էլ լսեց աղքատն ու շարունակեց ճանապարհը:

Այնքան գնաց, մինչև գտավ Աստծուն: Մի բարձր ժայռի տակ, մեջքը ծառին դեմ տված, ավեր մարդու կերպարանքով¹, նստած էր Աստվածը:

— Բարի՛ օր, — ասաց աղքատն ու կանգնեց Աստծու առաջ:

— Բարո՛վ եկար, — պատասխանեց Աստվածը, — ի՞նչ ես ուզում:

— Այն եմ ուզում, որ ամեն մարդու էլ հավասար աչքով նայես². Ես այնքան տանջվում, աշխատում եմ, էլ չեմ կարողանում կուշտ հաց ուտել, իսկ շատերը, որ իմ կեսի չափ էլ չեն աշխատում, հարուստ ու հանգիստ ապրում են:

— Դե գնա, հիմա կհարստանաս, քո բախտը տվեցի, գնա վայելի՛ր³, — ասեց Աստվածը:

— Էլի բան ունեմ ասելու, Տե՛ր, — ասեց աղքատն ու պատմեց սոված գայլի, գեղեցիկ աղջկա ու չոր ծառի մասին:

Աստվածը բոլորի պատասխանը տվեց, և աղքատը շնորհակալություն հայտնեց ու հեռացավ:

Վերադարձին պատահեց չոր ծառին:

— Ինձ համար ի՞նչ ասեց Աստվածը, — հարցրեց չոր ծառը:

— Ասեց, քո տակին ոսկի կա. մինչև այդ ոսկին չհանեն, որ արմատներդ հողին հասնի, դու չես կանաչի, — պատմեց մարդը:

— Էլ⁴ ո՛ր ես գնում. արի՛ ոսկին հանիր. քեզ է՛լ օգուտ կլինի, ինձ է՛լ, դու կհարստանաս, ես էլ կկանաչեմ:

— Չէ՛, ես ժամանակ չունեմ, շտապում եմ, — պատասխանեց աղքատը, — Աստված ինձ բախտ տվեց, ես արագ պիտի գնամ իմ բախտը գտնեմ, — ասեց ու գնաց:

Հետո գեղեցիկ աղջիկը պատահեց ու ճամփորդի առաջը կտրեց:

¹ մարդու կերպարանքով — в человеческом облике

² մարդուն հավասար աչքով նայել — одинаково относиться к людям

³ գնա վայելի՛ր — иди и пользуйся (наслаждайся)

⁴ Էլ — *здесь*: тогда; в таком случае

- Ի՞նչ լուր բերեցիր ինձ համար:
- Աստվածն ասաց՝ դու պիտի քեզ համար մի մտերիմ ընկեր գտնես, այն ժամանակ էլ տխուր չես լինի, ուրախ ու երջանիկ կլինես:
- Դե որ այդպես է, արի՛, դո՛ւ եղիր իմ մտերիմ ընկերը, — առաջարկեց աղջիկը ճամփորդին:
- Չէ՛, ես քեզ ընկեր լինելու ժամանակ չունեմ, Աստված ինձ բախտ է տվել, պետք է գնամ իմ բախտը գտնեմ, վայելեմ, — ասեց աղքատն ու հեռացավ:
- Ճանապարհին սպասում էր սոված գայլը, հեռվից հենց որ տեսավ ճամփորդին, վազեց առաջը կտրեց:
- Հը՛, Աստված ի՞նչ ասեց:
- Եղբա՛յր, Աստծու մոտ գնալիս, քեզանից հետո մի գեղեցիկ աղջիկ ու մի չոր ծառ էլ պատահեցին. աղջիկն հարցրեց, թե ինչու նա չի կարողանում ուրախանալ, ծառն էլ թե՛ ինչո՞ւ է գարուն-ամառ չոր: Աստծուն պատմեցի, ասաց. «Աղջկանն ասա՝ իրեն համար մի ընկեր գտնի՝ կբախտավորվի, ծառին էլ ասա՝ քո տակին ոսկի կա, պետք է այդ ոսկին հանեն, արմատներդ հողին հասնեն, որ կանաչես»: Եկա նրանց պատմեցի Աստծու խոսքերը. ծառն ասաց՝ դե արի, հանիր ոսկին տար, աղջիկն էլ թե՛ ես քեզ եմ ընտրում ինձ ընկեր: Ասացի. «Չէ՛, եղբայր, չեմ կարող, Աստված ինձ բախտ է տվել, պետք է գնամ իմ բախտը գտնեմ»:
- Իսկ ինձ համար ի՞նչ ասաց Աստվածը, — հարցրեց սոված գայլը:
- Քեզ համար էլ ասաց՝ սոված ման կգաս, մինչև մի անխելք մարդ կգտնես, կուտես, կկշտանաս:
- Քեզնից անխելք մարդ ո՞րտեղից գտնեմ, որ ուտեմ, — ասեց գայլն ու կերավ անխելք աղքատին:

Словарь

չարչարվել — мучиться

միևնուն է — все равно

հուսահատված —
разочарованный

պրծնել — избавляться

սոված — голодный

բախտավոր — счастливый

ճամփորդ — путник

ժայռ — утес

բախտ — судьба

արմատ — корень

օգուտ — польза

մոտերիմ — близкий

կշտանալ — насыщаться

Глупец

Жил-был бедняк. Сколько бы он ни работал, сколько бы ни мучился, все равно оставался нищим. Однажды он в отчаянии сказал себе: «Я должен пойти и найти Бога, чтоб он мне сказал, когда же я наконец избавлюсь от нищеты, и попросить у него что-нибудь для себя».

На дороге повстречал он волка.

— Куда ты идешь? — спросил волк.

— Я иду к Богу, — ответил бедняк, — мне есть что ему сказать.

— Ну, если пойдешь к Богу, — сказал волк, — скажи ему, что есть один волк, он день и ночь бродит по горам и долинам, но не может найти еды. Спроси, долго ли ему быть голодным? Кто сотворил его, тот должен был позаботиться и о его пропитании.

— Ладно, — сказал на это бедняк и продолжил свой путь.

Долго ли шел, коротко ли, повстречал он красивую девушку.

— Куда ты идешь, братец? — спросила девушка.

— Я иду к Богу.

— Когда увидишь Бога, — попросила красавица, — скажи ему, что есть одна девушка, молода, здорова, богата, но она не чувствует себя счастливой. Спроси Бога: что ее ждет?

— Спрошу, — пообещал бедняк и пошел дальше.

По дороге он наткнулся на дерево, которое, хотя и стояло на берегу водоема, оставалось сухим.

— Куда ты идешь, путник? — спросило сухое дерево.

— Я иду к Богу.

— Постой-ка, скажи ему и от меня пару слов, — попросило сухое дерево. — Спроси у Бога: что же это такое? Я расту на берегу, возле прозрачной воды, но летом и зимой остаюсь сухим. Когда же я зазеленею?

Бедняк выслушал эти слова и продолжил свой путь.

Он шел, пока не нашел Бога, который сидел под высокой скалой, прислонившись спиной к дереву.

— Здравствуй, — сказал бедняк и встал перед Богом.

— С добром пожаловал, — ответил Бог, — чего ты хочешь?

— Хочу, чтобы ты ко всем относился одинаково. Я столько работаю, мучаюсь и не могу досыта хлеба наесться, а многие люди, которые работают и вполонину меньше меня, живут в достатке и покое.

— Ладно, теперь ты разбогатеешь. Я дал тебе счастье, иди и наслаждайся им, — сказал Бог.

— Мне есть что еще сказать тебе, Господи, — молвил бедняк и поведал о голодном волке, красивой девушке и сухом дереве.

Бог дал ответы для всех, бедняк поблагодарил его и ушел.

На обратном пути он наткнулся на сухое дерево.

— Что сказал обо мне Бог? — спросило оно.

— Он сказал, что под тобой зарыто золото, и пока то золото не выроют, чтобы корни твои могли уйти глубже в землю, ты не зазеленеешь, — ответил бедняк.

— Куда же ты? Вырой золото из-под моих корней, это принесет пользу и тебе, и мне. Ты разбогатеешь, а я зазеленею.

— Нет, мне некогда, я тороплюсь, — ответил бедняк. — Бог обещал мне счастье: мне нужно спешить, чтоб найти его, — сказал он и ушел.

Потом встретилаь ему красивая девушка.

— Какие вести ты для меня принес?

— Бог сказал, что ты должна найти себе близкого друга, тогда ты не будешь грустить, станешь счастливой и радостной.

— Раз так, будь ты моим другом, — предложила девушка путнику.

— Нет, мне некогда быть твоим другом. Бог дал мне счастье: я должен найти его и насладиться им, — сказал бедняк и ушел.

На дороге поджидал его голодный волк. Как только он увидел путника вдалеке, тут же побежал к нему.

— Ну, что сказал Бог?

— Братец, пока я шел к Богу, после тебя я встретил красивую девушку и сухое дерево. Девушка спросила, почему она не может быть счастлива, а дерево — почему весной и летом оно сухое. Бог ответил: «Скажи девушке, чтобы она нашла для себя друга, и станет счастливой, а дереву скажи, что под ним золото и его нужно вырыть, чтоб корни дерева достигли нужной глубины, тогда оно зазеленеет». Я пришел и передал им слова божьи. Дерево сказало: «Выкопай золото», а девушка сказала: «Я выбираю тебя себе в друзья». Я им ответил: «Нет, не могу, Бог пообещал мне счастье, я тороплюсь — мне нужно найти собственное счастье».

— А что сказал Бог обо мне? — спросил голодный волк.

— О тебе Бог сказал, что ты будешь голодным до тех пор, пока не найдешь глупого человека. Съешь его и будешь сыт.

— Где же мне сыскать человека глупее тебя, чтобы съесть? — сказал волк и съел бедняка.

Упражнения

1. Ответьте на вопросы.

1. Ինչո՞ւ աղքատը որոշեց գնալ Աստծու մոտ:
2. Ո՞ւմ նա պատահեց ճանապարհին:
3. Ի՞նչ ասեց Աստվածը, երբ որ աղքատը պատմեց նրան սոված գայլի, գեղեցիկ աղջկա ու չորացած ծառի մասին:
4. Աղքատն արե՞ց այն, ինչ որ ասեց Աստվածը:
5. Ինչո՞վ ավարտվեց հեքիաթը:

2. Вставьте в предложения недостающие слова и словосочетания. Обратите внимание, один вариант лишний.

գիշեր-ցերեկ ման է գալիս սար ու ձոր որքան չարչարվում էր
բայց ամառ-ձմեռ չոր եմ մնում պատմեցի Աստծու խոսքերը
կուտես, կկշտանաս երիտասարդ, առողջ, հարուստ

1. Ժամանակին մի աղքատ մարդ կար. որքան աշխատում էր, _____, միևնույն է աղքատ էր մնում:
2. Մի սոված գայլ կա, _____, ուտելու բան չի գտնում:
3. Այսպիսի մի աղջիկ կա՝ _____, բայց չի կարողանում զգալ իրեն բախտավոր:
4. Ծնվել եմ այս պարզ ջրի ափին, _____ երբ պիտի ես էլ կանաչեմ:
5. Սոված ման կգաս, մինչև մի անխելք մարդ կգտնես, _____:

3. Найдите в тексте антонимы к словам из списка.

1) խելացի; 2) կուշտ; 3) ծեր; 4) դժբախտ; 5) հարցնել.

4. Выберите правильный ответ.

Ո՞ւմ ցանկությունը կատարվեց այս հեքիաթում:

- 1) գեղեցիկ աղջկա; 2) չորացած ծառի;
- 3) գայլի; 4) աղքատ մարդու.

5. Найдите в тексте перевод следующих фраз.

1. Сколько бы я ни работал, все равно остаюсь нищим.
2. Иду к Богу: мне есть что ему сказать.
3. Хочу, чтоб ты ко всем людям относился одинаково.
4. Бедняк рассказал о голодном волке, красивой девушке и высохшем дереве.
5. Где мне сыскать человека глупее тебя?

ԽՈՍՈՂ ՁՈՒԿԸ

Լինում է, չի լինում՝ մի աղքատ մարդ: Այս աղքատ մարդը գնում է դառնում մի ձկնորսի շալակատար¹: Օրական մի քանի ձուկ է աշխատում, տուն բերում, նրանով ապրում են ինքն ու կինը:

Մի անգամ էլ ձկնորսը մի գեղեցիկ ձուկ է բռնում, տալիս իր շալակատարին, որ պահի, ինքն էլ ետ ջուրն է մտնում: Այս շալակատարը գետափին նստած՝ նայում է, նայում այդ գեղեցիկ ձկանն ու միտք է անում:

— Տե՛ր աստված, — ասում է, — սա էլ, որ մեզ նման շնչավոր կենդանի է, դու ասա՝ սա՞ էլ մեզ նման ծնող ունի, ընկեր ունի, աշխարհքից բան է հասկանում, ուրախություն կամ ցավ է զգում, թե՞ չէ...

Հենց այս մտածելու ժամանակ ձուկը լեզու է առնում:

— Լսի՛ր, — ասում է, — մարդ-եղբայր: Ընկերներիս հետ ես խաղում էի գետի ալիքների մեջ: Ուրախությունից ինձ մոռացա ու անզգույշ² ընկա ձկնորսի ուռկանը: Հիմա, ո՛վ գիտի, իմ ծնողը ինձ որոնում է ու լաց է լինում, հիմա ընկերներս տխրել են: Ես էլ, տեսնում ես, ինչպես եմ տանջվում, շունչս կտրում է ջրից դուրս: Ուզում եմ էլ ետ գնամ ապրեմ ու խաղ անեմ նրանց հետ այն պաղ ու պարզ ջրերում: Այնպես եմ ուզո՛ւմ, այնպես եմ ուզո՛ւմ... Ե՛կ, խղճա, ազա՛տ արա ինձ, բա՛ց թող, բա՛ց թող գնամ...

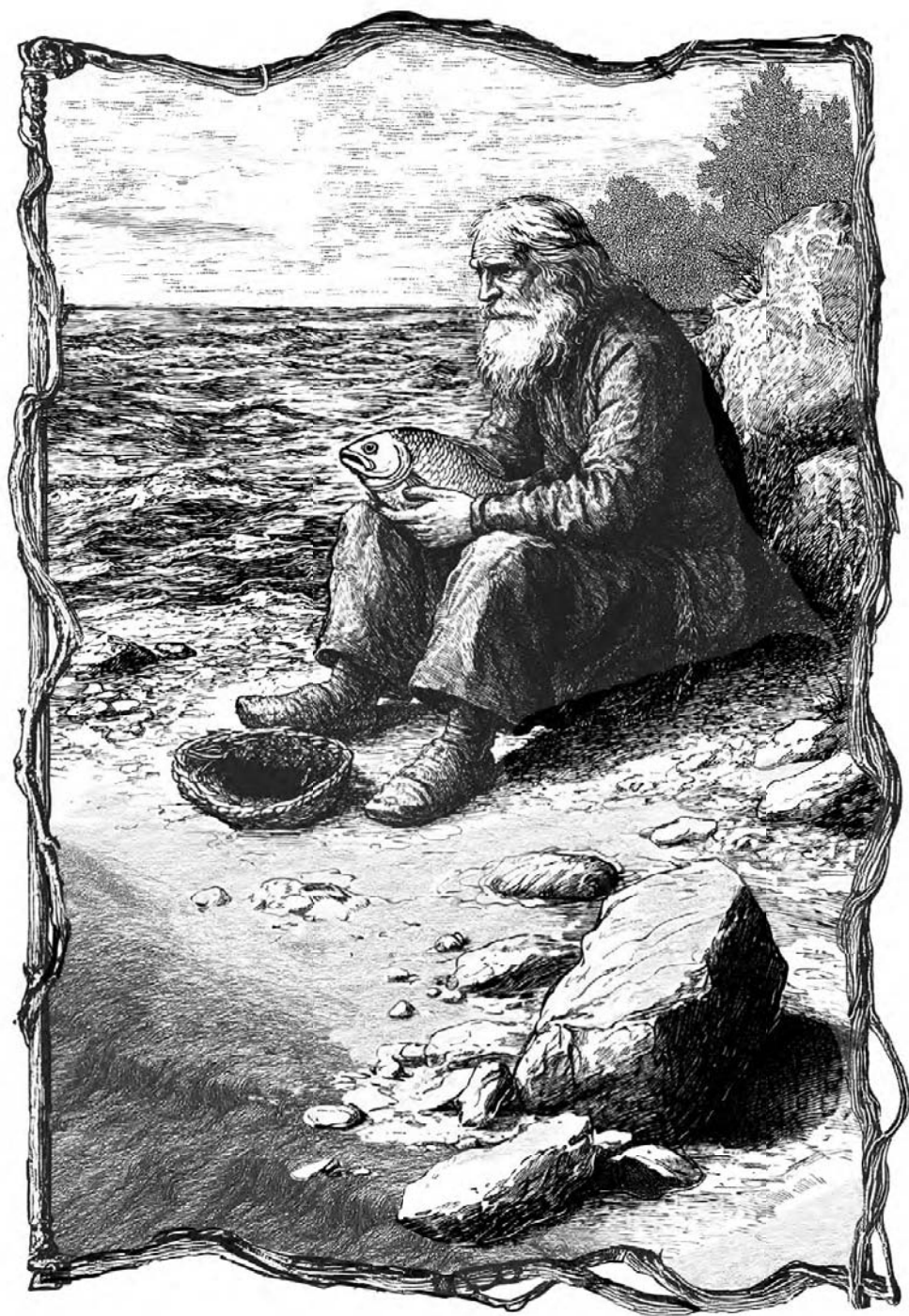
Այսպես էր ասում ցա՛ծը, շա՛տ ցածր ձայնով, ցամաքած բերանը բացուխուփ անելով: Այս շալակատարի մեղքը գալիս է, առնում է, ետ զգում գետը:

— Գնա՛, գեղեցիկ ձկնիկ, թո՛ղ լաց չլինի քո ծնողը: Թո՛ղ չտխրեն քո ընկերները: Գնա՛, ապրի՛ր ու խա՛ղ արա նրանց հետ:

Ձկնորսը սաստիկ բարկանում է շալակատարի վրա:

¹ շալակատար — переносчик груза

² անզգույշ — по неосторожности

— Տո՛, ախմախ, — ասում է, — ես այստեղ ջրի մեջ թրջվելով ձուկն եմ բռնում, դու իմ աշխատանքն առնում ես էլ ետ ջուրը գցո՛ւմ... Դե գնա՛ կորիի՛ր, էլ իմ աչքին չերևա՛ս, էլ իմ շալակատարը չես այս օրվանից, գնա՛, սովից մեռի՛ր:

Ձեռքի տոպրակն էլ խլում է ու ճանապարհի դնում:

— Հիմա ես ո՛րք գնամ, ի՞նչ անեմ, ինչպե՛ս ապրեմ... — տարակուսած մտածելով, դառն ու դատարկ¹ վերադառնում է աղքատը դեպի տուն:

Այս տխուր մտածմունքի ժամանակ ճանապահին դեմը դուրս է գալիս մի մարդակերպ Հրեշ² առաջը մի գեղեցիկ կով:

— Բարի՛ օր, եղբայր, այդ ի՞նչ ես մոլորել, ի՞նչ ես միտք անում, — հարցնում է Հրեշը:

Աղքատը պատմում է իր գլխին եկածը, թե ինչպես՝ հիմա մնացել է անգործ, անճար ու չի իմանում, թե ինչպես պետք է ապրեն ինքն ու իր կինը:

— Լսի՛ր, բարեկամ, — ասում է Հրեշը: — Այս կաթնատու կովը ես քեզ կտամ երեք տարվա ժամանակով: Ամեն օր այնքա՛ն կաթ կտա, որ քո կինն ու դու կուշտ-կուշտ ուտեք, ապրեք: Երեք տարին լրացավ թե չէ՝ հենց այն գիշերը կգամ ձեզ հարց կտամ: Թե հարցիս պատասխանեցիք՝ իմ կովը ձեզ լինի, թե չէ՝ երկուսդ էլ իմն եք, տանելու եմ, ինչ ուզեմ, կանեմ: Համաձա՛յն ես:

— Մի բան, որ առանց այն էլ սովից մեռնելու ենք³, — մտածում է աղքատը, — կովը կտանեմ, այս երեք տարին կապրենք, մինչև երեք տարվա լրանալն էլ աստված ողորմած է⁴: Մի տեղից մի դուռը կբացվի, կամ գուցե հենց պատասխանը տալիս ենք, ո՛վ գիտի...

— Համաձայն եմ, — ասում է ու կովն առաջն անում, տանում տուն:

Երեք տարի կլթում են, լիովի⁵ ուտում, ապրում: Չեն էլ նկատում, թե ինչպես անցավ երեք տարին, և ահա հասնում է նշանակած օրը, որ Հրեշն այն գիշեր պիտի գա:

¹ դառն ու դատարկ — ни с чем

² Հրեշ — Чудище

³ Մի բան, որ առանց այն էլ սովից մեռնելու ենք: — Все равно нам погибать с голоду.

⁴ աստված ողորմած է — бог милостив

⁵ լիովի — досыта

Մարդ ու կին վերջալուսի տակ¹ տխուր նստում են դռանը, ու միտք են անում, թե ի՞նչ պատասխան տան Հրեշին, կամ, ով գիտի, ի՞նչ կհարցնի նա. ո՞վ կիմանա Հրեշի միտքը:

— Ա՛յ թե ինչ դուրս կգա, երբ մարդ Հրեշի հետ գործ բռնի²... Հրեշի հետ հաշիվ ունենա... Հրեշից լավություն ընդունի... Հառաչելով զոջում էին մարդ ու կին, բայց անցկացածն անց էր կացել, այլևս հնար չկար: Իսկ զարհուրելի գիշերը արդեն վրա էր հասնում:

Այս ժամանակ նրանց մոտենում է մի անծանոթ գեղեցիկ երիտասարդ:

— Բարի՛ երեկո, — ասում է, — ճամփորդ մարդ եմ, մուրֆն ընկնում է, ես էլ հոգնած եմ, հյուր չե՞ք ընդունի ձեր տանն այս գիշեր:

— Ինչո՞ւ չէ, ճամփո՞րդ եղբայր, հյուրն աստծունն է: Բայց մեզ մոտ վտանգավոր է այս գիշեր: Մենք Հրեշից մի կով ենք վերցրել այն պայմանով, որ երեք տարի կթենք, ուտենք, երեք տարուց հետո գա մեզ հարց տա, թե պատասխանենք, կովը մեզ լինի, թե չէ՝ իր գերին ենք: Հիմա ժամանակը լրացել է. այս գիշեր պիտի գա, ու մենք էլ չգիտենք, թե ինչ պատասխան տանք: Հիմա մեզ ինչ անի՝ մենք ենք մեղավոր, վա՛յ թե քեզ էլ վնասի:

— Բան չկա³, որտեղ դուք, այնտեղ էլ ես, — պատասխանում է օտարականը:

Համաձայնում են, հյուրը մնում է:

Մեկ էլ կեսգիշերին դուռը դղրդում է:

— Ո՞վ է:

— Հրեշը: Եկել եմ որ եկել եմ, դե պատասխա՛նս տվեք:

Ինչ պատասխան, սարսափից մարդ ու կնկա լեզուն կապվում է, մնում են տեղները քարացած:

— Մի՛ վախեցեք, ես ձեր տեղը սրա պատասխանը կտամ, — ասում է երիտասարդ հյուրը ու գնում է դեպի դուռը:

— Եկե՛լ եմ, — դռան ետևից ձայն է տալիս Հրեշը:

— Ես էլ եմ եկե՛լ, — պատասխանում է ներսից հյուրը:

¹ **վերջալուսի տակ** — в сумерках

² **գործ բռնել** — связываться

³ **բան չկա** — ничего страшного

- Ո՛րտեղից ես եկել:
 - Ծովի այն ափից:
 - Ինչո՛վ ես եկել:
 - Կաղ մոծակը թամբել եմ¹, վրան նստել եմ, եկել:
 - Ուրեմն՝ ծովը պստի՞կ է եղել:
 - Ի՛նչ պստիկ, արծիվը չի կարող մի ափից մյուսը թռչի:
 - Ուրեմն՝ արծիվը ճո՛ւտ է եղել:
 - Ի՛նչ ճուտ. թևերի շվաքը քաղաք է ծածկում:
 - Ուրեմն՝ քաղաքը շա՛տ է փոքրիկ:
 - Ի՛նչ փոքրիկ. նապաստակը մի ծայրից մյուսը չի հասնի:
 - Ուրեմն՝ նապաստակը ձա՛գ է:
 - Ի՛նչ ձագ. մորթուց մի մարդու քուրք դուրս կգա, գլխարկն ու տրեխն
Էլ՝ ավել:
 - Ուրեմն՝ մարդը թզո՛ւկ² է:
 - Ի՛նչ թզուկ. ծնկան ծերին աքլորը ծուղրուղու կանչի, ձայնը ականջը
չի հասնի:
 - Ուրեմն՝ խո՛ւ է:
 - Ի՛նչ խու. սարում, որ պախրեն խոտ պոկի, նա կլսի:
- Հրեշը մնում է կապված-մոլորված, զգում է, որ ներսը մի ուժ կա
իմաստուն, համարձակ, անհաղթելի, Էլ չի իմանում՝ ինչ ասի, սուսուփուս³
քաշվում, կորչում է գիշերվա խավարի մեջ:
- Սրանք նոր մեռած տեղներիցը ետ են գալիս, ուրախանում,
աշխարհքովը մեկ են լինում: Հետն Էլ բացվում է բարի լույսը, և երիտասարդ
հյուրը վեր է կենում, մնաք բարով է ասում, որ գնա իր ճանապարհը:
- Չենք թողնի՝ որ չենք թողնի, — առաջը կտրում են մարդ ու կին, —
դո՛ւ, որ փրկեցիր մեր կյանքը, ասա՛, ինչո՛վ ետ վճարենք քո լավությունը...
 - ՉԷ՛, անկարելի բան է, պետք է գնամ իմ ճանապարհով:
 - Դե գոնե անունդ ասա՛, եթե լավությունդ կորչի, ու չկարողանանք
ետ վճարել, գոնե իմանանք, թե ո՛ւմ ենք օրհնելու...

¹ կաղ մոծակին թամբել — оседлать хромого комара

² թզուկ — лилипут, карлик

³ սուսուփուս — молча